

Djeca izbjeglice u školama

Brošura namijenjena svim učiteljima, stručnim suradnicima i ravnateljima koji u svoje škole uključuju učenike izbjeglice.

IZBJEGLIČKA KRIZA

Svijet je od 2013. suočen s jednom od najvećih izbjegličkih kriza od Drugog svjetskog rata, više od 60 milijuna osoba prognano je iz svojih domova (UNHCR, 2017.). Osobe bježe iz svojih domova najčešće zato što su im u zemlji porijekla ugroženi životi - zbog rata, diskriminacije ili proganjanja zbog nacionalnosti, religijskog opredjeljenja, seksualnog identiteta i sl. Pravo na međunarodnu zaštitu je definirano Konvencijom o statusu izbjeglica iz 1951. (čija je potpisnica i Republika Hrvatska) i regulirano nacionalnim zakonodavstvom: „Azil će se priznati tražitelju koji se nalazi izvan zemlje svog državljanstva ili uobičajenog boravišta, a **osnovano strahuje od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja zbog čega ne može ili ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje**“ (čl. 20. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, NN 70/15). Iako se Hrvatska smatra tranzitnom zemljom, dakle zemljom kroz koju izbjeglice žele proći kako bi došle do zemalja zapadne i sjeverne Europe, u prosjeku između nekoliko desetaka i nekoliko stotina izbjeglica godišnje ipak zatraži međunarodnu zaštitu u Hrvatskoj. Do travnja 2017. je Republika Hrvatska odobrila međunarodnu zaštitu za 296 osoba (MUP, 2017.), a u prihvatilištima za tražitelje azila kontinuirano se nalazi između 500 i 600 osoba koje čekaju rješavanje pravnog statusa. Zemlje iz kojih najčešće izbjeglice dolaze u Hrvatsku su Afganistan, Sirija, Alžir, Somalija, Pakistan, Irak i Iran (MUP, 2017).

DODATAK: Osnovni pojmovi

Međunarodna zaštita obuhvaća azil i supsidijarnu zaštitu.

Tražitelj međunarodne zaštite je državljanin zemlje izvan EU ili osoba bez državljanstva koja izrazi namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnom zaštitom.

Supsidijarna zaštita priznaje se tražitelju koji ne ispunjava uvjete za azil (nema diskriminacije na temelju rase, vjere, nacionalnosti i drugih elemenata na osnovi kojih se odobrava azil), ali postoje opravdani razlozi koji ukazuju da će se povratkom u zemlju podrijetla suočiti sa stvarnim rizikom trpljenja ozbiljne nepravde, mučenja i sl. (npr. rat u zemlji). Odobrava se na rok od 3 godine.

Azilant je osoba kojoj je odobrena zaštita i utočište zbog osnovanog straha od proganjanja, tj. zato što su joj u zemlji porijekla ugrožena osnovna ljudska prava. Azil se odobrava na rok od 3 godine.

U Hrvatskoj međunarodnu zaštitu odobrava Ministarstvo unutarnjih poslova nakon opsežnih procjena opravdanosti zahtjeva za zaštitom i sigurnosne provjere. Prema Eurostatovim podacima, Hrvatska je među zemljama koje odbijaju više od 60% zahtjeva za azil, tako da je opravdano zaključiti da je u našoj zemlji teško dobiti azil.

Iako se brojke mijenjaju, među izbjegličkom populacijom češće susrećemo mlađe muškarce, a većina izvora navodi da 30 - 40% čine žene i djeca. Razlog tome je

činjenica da je putovanje do sigurne zemlje najčešće organizirano uz pomoć krijumčara ljudima te izuzetno skupo, opasno i naporno. Na put često prvi krenu najsnažniji i najsposobniji članovi obitelji, a kada im je odobrena zaštita imaju pravo na spajanje obitelji. Mnoge izbjeglice su visokoobrazovane te su u svojim zemljama porijekla imali stabilna zaposlenja i profesionalna postignuća i aktivno doprinikli svojim lokalnim zajednicama.

INTEGRACIJA IZBJEGLICA

Iskustvo zbrinjavanja izbjeglica tijekom Domovinskog rata uspješno se primjenjuje na aktualnu izbjegličku krizu u Hrvatskoj, no postoje i neke razlike koje proces integracije izbjeglica s Bliskog istoka i Afrike čine drukčijim i izazovnijim. Drugačiji jezik i pismo, uočljive kulturalne razlike, npr. u odijevanju ili boji kože mogu izbjeglicama otežati integraciju u društvo. U pogledu prilagodbe izbjeglica i reakcija domicilnog stanovništva razlikujemo nekoliko mogućih ishoda:

- **Separacija/segregacija** znači da osoba koja je došla u novu zajednicu zadržava isključivo svoju kulturu, a ne ostvaruje povezanost s društvom u kojem sada živi.
- **Asimilacija** znači da pridošla osoba potpuno odustaje od prakticiranja obilježja svog kulturnog identiteta i u potpunosti prihvaća vrijednosti i običaje nove lokalne sredine.
- **Marginalizacija** znači da osoba ne ostvaruje povezanost sa zajednicom i kulturom u kojoj živi, niti ima mogućnost ili motivaciju za zadržavanje vlastite kulture.
- **Integracija** znači da osoba prihvaća elemente obje kulture te se događa obostrana prilagodba – i osobe koja je došla u novu sredinu i društva koje prima novog člana. Osoba ima mogućnost naći svoje mjesto u novoj lokalnoj zajednici prihvaćajući vrijednosti i običaje nove sredine, ali zadržavajući i obilježja svog etničkog identiteta (njegovanja jezika, običaja, prehrambenih navika, rituala).

Proces prilagodbe na novu kulturu ne ovisi samo o motivaciji izbjeglica, nego i o tome koliko su dobrodošle i prihvaćene u zemlji primateljici (npr. kakav je odnos lokalnog stanovništva prema izbjeglicama; postoje li mogućnosti učenja jezika, nastavka obrazovanja, zapošljavanja; uvjeti života u prihvatilištima, trajanje postupka odobravanja međunarodne zaštite i sl.). Društvo koje prima je većinsko i samim time ima veći utjecaj i odgovornost za ishod prilagodbe. Budući da vrijednosti i običaji s kojima smo odrasli čine važan dio identiteta te nas čine otpornijima u situacijama nošenja s traumatskim ili visoko stresnim događajima, važno je omogućiti izbjeglicama prostor za **integraciju** u kojem mogu zadržati važne elemente svojeg etničkog i kulturnog identiteta.

ŽIVOT DJECE IZBJEGLICA

Nejednaki uvjeti života - Lako je moguće da će učenici izbjeglice u školi biti nižeg ekonomskog statusa od ostalih vršnjaka. Tražitelji međunarodne zaštite, koji stanuju u prihvatilištu za izbjeglice, imaju posebno skromne uvjete: cijela obitelj spava u jednoj sobi, bez kuhinje, osobnog prostora za učenje i igru, bez računala, igračkica, televizora, perilice rublja, s nedostatnom zdravstvenom zaštitom. Uz to, roditelji djece izbjeglica često su nezaposleni i/ili siromašni, a budućnost i perspektiva života i školovanja djeteta vrlo su neizvjesni, pogotovo kod tražitelja azila čiji pravni status nije riješen.

Specifične teškoće - Osim što ne poznaju hrvatski jezik, izbjeglice s Bliskog istoka uglavnom pišu i drugačijim pismom. Kulturalna različitost jasno je vidljiva – u odijevanju, prehrambenim navikama, obiteljskim i rodnim odnosima, prakticiranju vjere i sl. Većina djece izbjeglica barem nekoliko mjeseci nije išla u školu. Mnoge izbjeglice proživjele su nasilne i životno ugrožavajuće traumatske događaje, a svi su – i djeca i članovi njihovih obitelji - iskusili višestruke gubitke. Traumatska iskustva bitno mijenjaju način na koji tijelo i mozak funkcioniraju čineći tijelo osjetljivijim na podražaje i smanjujući kapacitet za koncentraciju i zapamćivanje (ovim promjenama nije moguće voljno upravljati, a život u sigurnom i prihvaćajućem okruženju ih postupno smanjuje). Obiteljska dinamika i uloge mogu se promijeniti u izbjeglištvu: primjerice, djeca izbjeglice često imaju značajno veću odgovornost u svojim obiteljima od domicilnih učenika, jer preuzimaju uloge npr. prevoditelja (jer prvi nauče jezik) ili posrednika između dvije kulture (jer svakodnevno idu u školu, susreću se s većim brojem ljudi, prisiljeni su se snalaziti u novoj okolini). Neka djeca preuzmu na sebe obavezu da svojim roditeljima olakšaju životne teškoće pa s previše odgovornosti brinu o mlađim ili starijim članovima obitelji. Djeca izbjeglice nalaze se u izazovnoj situaciji balansiranja između prilagođavanja novoj kulturi i zadržavanja vlastitih kulturalnih običaja koji ih vežu uz obitelj.

Gubici, traume i stres kod izbjeglica

- **prije putovanja (u zemlji porijekla):** rat, oružani sukobi, životna ugroženost, nesigurnost, siromaštvo. Napustili su dom, ostavili su barem dio obitelji iza sebe, s nekima se nisu stigli oprostiti. Mnogi su izgubili članove obitelji i vrijednu imovinu.

- **za vrijeme putovanja:** putovanje je za većinu izbjeglica dugotrajno (više mjeseci ili godina) i iscrpljujuće (manjak vode, hrane, sna, izloženost opasnostima). Izbjeglice često putuju pješke ili nesigurnim oblicima prijevoza, nezaštićeni, dok ne dođu do destinacije gdje zatraže azil. Putem susreću ljude različitih namjera: od aktivista koji pomažu izbjeglicama do kriminalaca koji žele iskoristiti činjenicu da su potrebiti i nezaštićeni, što je nekad teško razlikovati te su zbog toga dugotrajno oprezni i nepovjerljivi. Izbjeglice često putem viđaju mučne prizore, a događaju se i sukobi s graničnom policijom ili vojskom.

- **nakon putovanja:** potpuno nova i drugačija kultura (ekonomska, politička, jezična, socijalna), dugotrajna neizvjesnost oko rješavanja pravnog statusa (postupak nekada traje više godina), izazovi učenja novog jezika, nalaženja zaposlenja, prijatelja, škole, stanovanja i dr. Neke su izbjeglice manje motivirane za integraciju jer im neriješeni pravni status otežava da donesu odluku o trajnom nastanjivanju. Prilagodba na novu kulturu je posebno teška dok sudbina obitelji nije pravno riješena pa je neizvjesnost velika, a svrhovitost prilagodbe upitna.

PRAVNI OKVIR OBRAZOVANJA IZBJEGLICA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Tražitelji međunarodne zaštite imaju pravo na osnovno i srednje obrazovanje pod istim uvjetima kao i hrvatski državljani. Azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom, osim osnovnog i srednjeg, ostvaruju pravo i na visoko obrazovanje. Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN 70/15) je temeljni zakon vezan uz prava i obveze tražitelja, azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom. Članci 58. i 70. reguliraju pravo na obrazovanje izbjeglica:

TRAŽITELJI AZILA Obrazovanje

Članak 58.

(1) Pravo na osnovno i srednje obrazovanje dijete tražitelj ostvaruje pod istim uvjetima kao hrvatski državljani.

(2) Tražitelju, koji je započeo ostvarivati pravo na srednjoškolsko obrazovanje iz stavka 1. ovoga članka, omogućit će se nastavak srednjoškolskog obrazovanja i nakon stjecanja punoljetnosti.

(3) Ostvarivanje prava iz stavka 1. ovoga članka omogućit će se djetetu tražitelju u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva do izvršenja odluke o povratku.

(4) Ako dijete tražitelj ne zna ili nedovoljno poznaje hrvatski jezik, omogućit će mu se pohađanje pripreme nastave ili dopunske nastave hrvatskog jezika, kao i dopunske nastave u pojedinim nastavnim predmetima, ako za to postoji potreba.

AZILANTI I STRANCI POD SUPSIDIJARNOM ZAŠTITOM Pravo na obrazovanje

Članak 70.

(1) Azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom ima pravo na osnovno, srednje i visoko obrazovanje pod istim uvjetima kao i hrvatski državljani u skladu s posebnim propisima.

(2) Azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom ostvaruje pravo na obrazovanje odraslih sukladno propisima kojima se regulira obrazovanje odraslih pod istim uvjetima kao i hrvatski državljani.

(3) Azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom ostvaruje pravo na priznavanje inozemnih obrazovnih kvalifikacija pod istim uvjetima kao i hrvatski državljanin.

(4) **Za azilanta i stranca pod supsidijarnom zaštitom koji iz opravdanih razloga nije u mogućnosti dostaviti potrebnu dokumentaciju kojom dokazuje inozemnu kvalifikaciju provest će se procjena ranije stečenih kompetencija (»prior learning«).** Procjenu ranije stečenih kompetencija azilanta i stranca pod supsidijarnom zaštitom provest će nadležna tijela sukladno propisima kojima se uređuju regulirane profesije i priznavanje inozemne stručne kvalifikacije.

DODATAK: Ostali propisi koji reguliraju uključivanje u obrazovni sustav Republike Hrvatske

- Pravilnik o načinu provođenja programa i provjeri znanja tražitelja azila, azilanata i stranca pod supsidijarnom zaštitom, radi pristupa obrazovnom sustavu Republike Hrvatske (NN, 89/2008)
- Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnih povjerenstava (NN, 67/2014)
- Program hrvatskog jezika, povijesti i kulture za tražitelje azila i azilante (NN, 129/2009)
- Program hrvatskog jezika za pripremnu nastavu za učenike osnovne i srednje škole koji ne znaju ili nedovoljno poznaju hrvatski jezik (NN 151/2009)
- Nastavni plan i program hrvatskog jezika za tražitelje azila, azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom starije od 15 godina radi pristupa srednjoškolskom sustavu i sustavu obrazovanja odraslih (NN, 100/2012)
- Pravilnik o provođenju pripremne ili dopunske nastave za učenike koji ne znaju ili nedovoljno znaju hrvatski jezik i nastave materinskog jezika i kulture države podrijetla

Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH u pisanoj uputi školama iz siječnja 2017. navodi: „Stručno povjerenstvo škole provjerava razinu poznavanja hrvatskog jezika za svakog pojedinog učenika te organizira upisnu provjeru znanja i sukladno rezultatima određuje koji razred učenik može pohađati. Isti postupak provodi se i za učenike koji temeljem dokumentacije nisu u mogućnosti dokazati prethodno školovanje. (...) Nakon završetka pripremne nastave stručno povjerenstvo škole provjerava znanje hrvatskog jezika pisanim i usmenim putem. Učenik koji nije zadovoljio minimalne uvjete za uključivanje u redoviti sustav obrazovanja, na temelju odluke ureda državne uprave/Gradskog ureda ima obvezu još jedanput pohađati program pripremne nastave. (...) Tijekom pohađanja pripremne nastave učenik može u manjem opsegu pohađati i sate redovite nastave u školi u koju je upisan i to iz onih nastavnih predmeta kod kojih slabije znanje hrvatskog jezika ne predstavlja znatniju prepreku za praćenje nastave. Nakon završene pripremne nastave učenik se uključuje u redovitu nastavu. (...) Učenik koji je uz učenje hrvatskog jezika djelomično uključen i u redovitu nastavu, neće biti vrednovan ocjenom, nego se prati i vodi evidencija u smislu socijalizacije i učenja jezika. (...) Nakon uključivanja u redovitu nastavu učenik se prati i vrednuje kao i ostali učenici, a kada je potrebno, za učenika se organizira i dopunska nastava u skladu s propisima.“

DJECA IZBJEGLICE U ŠKOLI

Škole, koje uključuju izbjeglice, su mjesto susreta i suživota dviju ili više kultura i neka iskustva pokazuju da upravo djeca izbjeglice, zbog sustavnog učenja jezika i razvoja nove socijalne mreže, postaju nositelji integracije svojih obitelji u društvo.

Važno je da škole izaberu **proaktivni pristup prema integraciji izbjeglica**, što uključuje:

1. sustavna **stručna usavršavanja i osnaživanje učitelja/stručnih suradnika** za rad s izbjeglicama na razini škole;
2. **pripremu učenika** (razrednici na satovima SRO) i **roditelja škole** (predavanja na Vijeću roditelja, roditeljski sastanci s osnovnim informacijama, upoznavanje i kontakt roditelja izbjeglica s domicilnim roditeljima) na dolazak izbjeglica te sustavni **razvoj interkulturene dimenzije škole** (interkulturno poučavanje, radio-nice protiv predrasuda, zajednički projekti domicilnih osoba i izbjeglica);
3. omogućavanje **sustava potpore u školovanju izbjeglica** (volonterska pomoć, dodatni sati hrvatskog jezika, materijalna potpora po potrebi – u školskom priboru, udžbenicima, prehrani u školi, sufinanciranju odlazaka na izlet i sl. Materijalnu potporu škole mogu zatražiti od organizacija civilnog društva i vjerskih zajednica koje rade s izbjeglicama).

DODATAK: Stručna usavršavanja učitelja u školi trebala bi sadržavati:

- **informiranje o činjenicama vezanim uz izbjeglištvo** (osnovni pojmovi i statistički podaci, pravni okvir integracije);
- osvještavanje **psiholoških i socijalnih aspekata izbjeglištva**;
- **osnaživanje učitelja/stručnih suradnika za rad s ranjivim skupinama**;
- **načini individualizacije nastave** za učenike koji nedostatno poznaju hrvatski jezik;
- **sustručnjačka potpora u razvoju nastavnih materijala za inojezične učenike**;
- **supervizije i grupe podrške za učitelje, stručne suradnike i ravnatelje**.

PRIPREMA UČENIKA NA DOLAZAK IZBJEGLICA

Razrednici mogu pripremiti učenike u svom razrednom odjelu na dolazak njihovih vršnjaka izbjeglica koristeći se sljedećim smjernicama za razgovor:

- objasnite im da u vaš razred dolazi **novi učenik/ca iz druge zemlje**, koji zasad još ne poznaje hrvatski jezik, funkcioniranje škole, lokalnu kulturu i običaje i da mu zajedničkim naporima treba pomoći da se brže uklopi.
- objasnite učenicima **značenje riječi izbjeglica** (osoba koja je, zbog rata, elementarnih nepogoda, loših uvjeta za život i slično prisiljena napustiti svoj dom), ako je

to primjereno s obzirom na dob, možete im objasniti i da je u Hrvatskoj za vrijeme rata bilo puno izbjeglica koje su morale napustiti svoje domove i započeti novi život. Neki od hrvatskih izbjeglica živjeli su kod rodbine, a neki u hotelima-prihvatilištima u sigurnim dijelovima zemlje pa čak i u drugim zemljama koje su im pružile zaštitu.

- pojasnite da su djeca koja dolaze u vašu školu **morala otići iz svojih domova uglavnom zbog rata u njihovoj zemlji** (mlađoj djeci objasniti što je to rat) koji im je uništio domove, škole, a nekima i uzeo članove obitelji. Objasnite im da su iz svojih zemalja morali otići zato što im je bio **ugrožen život tamo gdje su živjeli**. Recite im da su milijuni ljudi napustili svoje domove (zbog rata, loših uvjeta života i sl.) i da zemlje Europe primaju izbjeglice kako bi im pomogle. Podsjetite ih da je **važno pružiti pomoć onome tko je u nevolji i da bismo svi mi voljeli da nama netko pomogne ako budemo u takvoj situaciji**.

- **na karti svijeta pokažite zemlju iz koje dolazi učenik izbjeglica i rukom pokažite put od te zemlje do Hrvatske**. Za usporedbu, možete im pokazati i udaljenost od npr. Zagreba do Dubrovnika ili bilo kojeg drugog grada i koliko se sati do tamo putuje. Objasnite im da je većina djece putovala **nekoliko tjedana ili mjeseci**. Recite im da izbjeglice nisu putovale udobno avionima, nego da su taj **daleki put** prešli jednim dijelom pješke preko planina, polja, cesta, po vrućini, kiši, snijegu. Neke dijelove puta prolazili su na malim, nesigurnim brodovima koji su natrpani ljudima plovili preko velikih mora. Objasnite im da je put izbjeglica do Europe bio jako težak i da djeca nisu mogla ponijeti svoje stvari koje su im važne, ili su im bile uništene u ratu u njihovom domu.

- pojasnite im da diljem svijeta ljudi **govore različitim jezicima** (učenici mogu nabrojati strane jezike koje poznaju, a vi možete dodati manje poznate jezike, poput arapskog, farsi, paštu, urdu i sl.), tako da novi učenik u vašem razredu nije stigao još dobro naučiti hrvatski jezik. Recite im da se slobodno **pokušaju sporazumjeti s novim učenikom kako god znaju** (gestama i pokretima, putem engleskog/njemačkog ako ga poznaju, mobitelom preko Google prevoditelja). Djeca uče jezike puno brže nego odrasli i u učenju hrvatskog jezika, vršnjaci mogu biti od neizmjerne pomoći.

- primjerenim jezikom učenicima **opišite što su to kulturalne razlike** (svaka kultura kroz povijest razvija svoje običaje – slavljenja blagdana, religiju, obiteljske uloge, pripremu hrane, nadijevanja imena, socijalne običaje i dr.). Objasnite da novi učenik ima za nas neobično ime, ali da ga se potrude naučiti i točno izgovoriti. Kažite im da novi učenik dolazi iz drugačije kulture, da ne poznaje naše lokalne običaje i da budu strpljivi. Svakako posvetite određenu pozornost i religijskim razlikama, opišite da na svijetu ima puno religija, da je na području Europe rasprostranjeno kršćanstvo, a da u drugim dijelovima svijeta ljudi također vjeruju u Boga, samo su razvili drugačije običaje, zovu ga drugačijim imenom, mole se na drugi način i sl. Svakako im recite da **različnost ne smije biti razlog za ruganje, ismijavanje** i sl. Potaknite ih da novog učenika slobodno pitaju ono što ih zanima na prijateljski i dobronamjeren način.

Objasnite im da raznolikost kultura obogaćuje sredinu, a možete im to oslikati na primjeru **hrane** (zamolite ih da se prisjete hrane koja je nastala u drugim zemljama, a nama se sviđa i ponekad je jedemo, npr. pizza, pomfrit, tortille, baklave, ćevapi, sushi i dr.). Možete im opisati da **neki naši običaji drugim kulturama mogu izgledati čudno** i neobično (npr. kod nas ljudi na sprovode oblače crninu, a u južnoameričkim zemljama se nakon smrti bliske osobe nosi bijela boja; u zapadnim kulturama je prilikom upoznavanja uobičajen kratak i čvrst stisak ruke, a za osobe s Bliskog istoka dug i 'nježan'; u zapadnim kulturama je gledanje u oči dok pričamo uobičajeno, dok je na dalekom istoku (Kina, Japan) uobičajeno izbjegavati pogled (to se smatra izrazom poštovanja) i sl.).

- objasnite im da **novi učenici**, što zbog rata, a što zbog dugog putovanja **neko vrijeme nisu išli u školu**. Recite im i da su u svojim školama neke predmete možda učili na drugačiji način pa će im trebati neko vrijeme da se prilagode i uhvate korak. Pojasnite im da zbog pauze u školovanju i nepoznavanja jezika novog učenika u ovoj školskoj godini nećete ocjenjivati, ali će oni sjediti na satovima i pratiti nastavu koliko budu mogli. Potaknite ih da pomognu novom učeniku u školovanju (možete zamoliti da se jave zainteresirani koji će im za početak pokazati školu, blagovaonicu, knjižnicu, dvoranu i okolicu, a kasnije pomagati na nastavi – koliko žele i mogu. Važno je da nikoga ne prisiljavate, nego da se učenici jave dobrovoljno).

- pitajte ih da **zamisle sebe na mjestu novog učenika** – da su iz Hrvatske prešli jako dalek, višemjesečni put, da su za sobom ostavili prijatelje, uspomene, stvari i ljude koje vole, a možda su izgubili i neke bliske osobe. Došli su u stranu zemlju u kojoj nikog ne poznaju, žive u maloj sobi i ne znaju jezik. Zamolite ih da vam kažu što bi im bilo teško i **što misle da bi im pomoglo**. Ako je netko od učenika proveo neko vrijeme u zemlji čiji jezik ne poznaje, može podijeliti kako mu je bilo u početku i što je doživio kao pomoć i podršku, a što mu je otežalo snalaženje. Možete s učenicima razgovarati o konkretnim načinima na koje oni mogu podržati novog učenika da se brže i lakše uklopi.

- naglasite da od njih **očekujete prijateljsko i susretljivo ponašanje** prema novom učeniku.

Poželjno je da škole, pogotovo u početnoj fazi uključivanja učenika izbjeglica, posvete dodatnu pozornost **razvoju interkulturalne dimenzije**: radionicama protiv predrasuda i rasizma, poučavanjem o kulturalnim razlikama, brojnim zajedničkim aktivnostima domicilnih učenika i izbjeglica. Značajan poticaj integraciji škole mogu učiniti osiguravanjem neformalnih aktivnosti za učenje jezika, upoznavanje i druženje (kreativne radionice s učenicima i roditeljima; uključivanje u izvannastavne aktivnosti, npr. zbor, sport, umjetničke aktivnosti, školske priredbe i sajmove; susreti i aktivnosti koje omogućuju kontakt domicilnih osoba i izbjeglica).

Svaki učitelj može u sklopu nastave posvetiti neko vrijeme učenju o kulturi iz koje dolazi novi učenik: npr. tako da zamoli novog učenika da opiše kako izgleda školski dan ili rođendanska proslava u Iraku, koji se praznici slave u njegovoj obitelji ili da nas nauči pisati naša imena na arapskom. Važno je da učitelji pokažu zanimanje za kulturu i život novog učenika, jer tako postavljaju dobar primjer, uključuju novog učenika i potiču njegovu bržu integraciju, a domicilnim učenicima pomaže da usvoje i poštuju međusobne razlike.

DODATAK: Materijali i literatura za prevenciju nasilja i promicanje interkulturalnosti:

- Šarene priče – priče za djecu i odrasle pristigle iz različitih kultura i vremena, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2015.;
- Projekt Drugi (Školski program HRT-a) (<http://projektdrugi.hrt.hr/>)
- Svi smo mi djeca ovog svijeta: kako s učenicima razgovarati o izbjegličkoj krizi, Forum za slobodu odgoja, 2015, Zagreb (<http://welcome.cms.hr/index.php/hr/2015/10/02/svi-smo-mi-djeca-ovog-svijeta/>)
- Kranjec, J., Vidović, T.: Prijedlog modela interkulturalnog obrazovanja u školama u svrhu izgradnje poštovanja i uzajamnog razumijevanja različitih grupa, Centar za mirovne studije, 2015 (http://www.cms.hr/system/publication/pdf/65/Interkulturalizam_u__kolama_Kranjec.Vidovi_.pdf)
- Bunčić, K., Ivković Đ., Janković, J., Penava, A.: Igrom do sebe, Alinea, 2007.
- Pregrad, J./ur. Radočaj, T.: Priručnik Projekt za sigurno i poticajno okruženje u školama - prevencija i borba protiv nasilja među djecom (2003.-2005.), UNICEF, 2007.

PRIPREMA RODITELJA NA DOLAZAK IZBJEGLICA

Pojašnjavanje osnovnih pojmova, pravnog okvira školovanja, bazičnih psihološko-socijalnih aspekata izbjeglištva i općenito podizanje razine informiranosti obično umanjuje potencijalne strahove i predrasude.

DODATAK: Kako razgovarati s roditeljima o dolasku izbjeglica

- ukratko izložite roditeljima da u vaš razredni odjel dolazi novi učenik/ca, s osnovnim podacima (zemlja porijekla, jezik, ime, dob) te pojasnite termine **međunarodne zaštite, azilant, tražitelj međunarodne zaštite, supsidijarna zaštita** (objašnjenja pojmova se mogu naći na početku ove brošure).
- podsjetite na značenje riječi izbjeglica i navedite **najčešće razloge napuštanja zemlje** porijekla i traženja međunarodne zaštite (rat, nasilje, životna ugroženost), **povežite s nedavnim izbjegličkim iskustvima u našoj zemlji** (Domovinski rat 1991-1995, poplave u istočnoj Hrvatskoj 2014.).

- naglasite da se postupak odobravanja međunarodne zaštite vrši preko Ministarstva unutarnjih poslova i obavještajnih službi te da **sve izbjeglice prolaze temeljitu sigurnosnu provjeru.**
- roditeljima ukratko pojasnite **način školovanja novog učenika** (učenje jezika, postupno uključanje u sustav školovanja).
- ako smatrate potrebnim i prikladnim, možete roditeljima pobliže **opisati kulturalne i/ili vjerske specifičnosti** (odijevanje, prehrana, slavljenje blagdana i sl.). Naglasite da je važno da poštujemo individualne razlike u njegovanju i izražavanju osobnih vrijednosti, kulture, vjere dok to ne ugrožava druge, pa ćemo tako zajedno biti dobronamjerni i tolerantni i prema djeci izbjeglicama i njihovim roditeljima. Istaknite da svatko ima slobodu u prakticiranju vjere, od nošenja križića oko vrata do prekrivanja kose maramom.
- **izbjegavajte stereotipno opisivanje** (npr. „Svi muslimani su...“) jer je ono obično netočno, nepotpuno, neprecizno i postavlja loš primjer.
- ukratko, jednostavnim jezikom pojasnite pojam integracije (objašnjenje pojma može se naći na početku brošure). Pozovite zainteresirane roditelje da zajedno s vama promišljaju strategije i aktivnosti integracije novih učenika i njihovih obitelji u život škole.
- naglasite očekivanja koja imate od učenika (prijateljsko i dobronamjerno ponašanje prema novom učeniku).
- otvoreno razgovarajte s roditeljima o onom što ih brine vezano uz dolazak izbjeglica u školu i pružite točne informacije s ciljem razgraničavanja 'mitova' od činjenica. Pojedini roditelji izražavaju strahove od kulturalnih razlika, terorizma i radikalizacije te je važno objasniti da kvalitetna integracija izbjegličkih obitelji dovodi do osjećaja povezanosti i pripadnosti lokalnoj zajednici čime se značajno umanjuje rizik od bilo kakvog nasilja. Upravo je zato važno da i kultura primateljica pokaže otvorenost i dobrodošlicu kako bi olakšali prilagodbu izbjeglica. Naglasite da je riječ o ljudima u nevolji, a u nevolji pomažemo.

Neki roditelji mogu ponuditi školi i konkretne načine pomoći u integraciji izbjeglica – npr. da djeci daju instrukcije iz matematike, pozovu ih da se igraju s njihovom djecom u slobodno vrijeme, naprave info-letak dobrodošlice s osnovnim podacima o školi i gradu na njihovom jeziku, plate im razrednu fotografiju ili snose troškove izleta. Važno je omogućiti motiviranim roditeljima da se uključe kako bi bili primjer i model ostalima. Sa zainteresiranim predstavnicima u Vijeću roditelja škola može dogovarati aktivnosti koje podižu vidljivost izbjeglica u školskom okruženju, npr. kreativne, kulinarske ili sportske radionice na kojima se domicilni roditelji i roditelji izbjeglica mogu upoznati, družiti ili stvarati zajedničke projekte. Roditelji izbjeglica mogu npr. za Dan škole predstaviti sebe i zemlje iz koje dolaze kroz sportske aktivnosti, satove arapskog jezika i kulture, radionice pripreme kolača s istoka, radionice izrade ćilima ili nekom edukacijom iz područja u kojem su eksperti. Važno je da domaći roditelji osvijeste koja sve znanja i vještine imaju roditelji izbjeglice i da promišljaju kako oni mogu obogatiti školski kurikulum.

PRUŽANJE PODRŠKE IZBJEGLICAMA U RAZREDNOM ODJELU

Svaki učitelj može pružiti izbjeglicama podršku tako da:

- **vodi računa o dobrom odnosu s učenicom** (osmjehom, toplinom, uključivanjem u nastavu, povjerenjem, prihvaćanjem, suradnjom s njegovim roditeljima);
- **brine o međusobnom uvažavanju učenika** (jasna pravila i granice, osuda nasilja, radionice protiv predrasuda, interkulturno poučavanje);
- **olakšava stvaranje nove socijalne mreže** (brigom oko rasporeda sjedenja učenika, poticajem da se učenici međusobno druže i izvan škole, uključivanjem u izvan nastavne aktivnosti koje prate djetetove potrebe i interese);
- **nudi prostor za uključivanje novog učenika u nastavu** (koristiti što više neverbalnih aktivnosti ili kreativnih tehnika u radu, pogotovo na početku dok učenik nije savladao hrvatski jezik: pjevanje, crtanje, sport, modeliranje, kolaž, vrtlarjenje, lutkarstvo i dr.; nastavu i nastavne materijale prilagoditi sa što više slika, grafikona, mapa);
- **omogućuje da novi učenik upozna razred i školu sa svojom kulturom** (jer će tako integrirati svoj 'stari' život u novi: primjerice, naučimo nekoliko riječi na arapskom, razgovarajmo o hrani, običajima, školovanju u Siriji, naučimo što je Ramazan i kako se slavi Bajram u obitelji novog učenika i sl.);
- **podupire razvoj planova i ciljeva za budućnost** (pogotovo vezano uz školovanje: razgovorom, suradnjom s roditeljima, praćenjem napretka i davanjem čestih povratnih informacija).

MEDUSEKTORSKA SURADNJA

Za uspješno uključivanje izbjeglica u školu, ključna je dobra suradnja s ostalim sektorima koji pružaju pomoć izbjeglicama. Škole obično imaju skromne materijalne, ali zato bogate ljudske resurse i nekoliko motiviranih pojedinaca u kolektivu može dati veliki doprinos uspješnoj integraciji. U suradnji s drugim organizacijama, škole mogu omogućiti povremenog prevoditelja, volontere za individualnu pomoć u učenju, materijalnu potporu i sl.

U školi koja uključuje izbjeglice povremeno je potrebno prevoditi važne razgovore (npr. u uvodnom upoznavanju s djetetom i obitelji, na informacijama za roditelje, u individualnim razgovorima po potrebi i sl.). Budući da škole obično ne mogu same platiti prevoditelja, mogu ga potražiti preko organizacija civilnog društva koje rade s izbjeglicama, vjerskih zajednica, među studentima orijentalnih studija ili među već integriranim govornicima u lokalnoj zajednici.

DODATAK: Razgovor s roditeljem/djetetom uz prevoditelja

Prije razgovora posredovanog prevođenjem, važno je unaprijed dogovoriti neka pravila koja su se pokazala učinkovitima:

- prevoditelj prevodi sve što je izrečeno, i to **u upravnom govoru** (DA: „Moj sin kasni kući nakon škole“, NE: „Gospodin je rekao da njegov sin nakon škole kasni kući“);
- prevoditelj **izbjegava uspostavu odnosa s osobom s kojom učitelj/stručni suradnik razgovara** (što podrazumijeva limitiran kontakt očima, izbjegavanje neformalnih razgovora i sl.). Izuzetno je važno da prevoditelj i osoba koja vodi razgovor (učitelj, stručni suradnik ili ravnatelj) imaju jasno razdvojene uloge (npr. otac koji govori jedino arapski u razgovoru će se spontano početi više obraćati prevoditelju s kojim govori zajednički jezik, radi čega osoba koja vodi razgovor gubi svoju ulogu i teže uspostavlja izravan i osoban odnos s roditeljem;
- prevoditelj treba biti diskretan i razgovor čuvati kao **profesionalnu tajnu** te se o tome može izraditi ugovor.

Volonterska potpora može uključivati različite aktivnosti, kao npr. individualni rad s djetetom na obrazovnim sadržajima, dodatne sate hrvatskog jezika, kreativne/sportske sadržaje, asistenciju na nastavi i slično, prema potrebama učenika izbjeglica i škole. Volontere škola može angažirati preko organizacija civilnog društva, vjerskih zajednica, humanitarnih organizacija. Većina fakulteta humanističkih i društvenih znanosti ima u sklopu nastave obavezu prakse te se s voditeljima određenih kolegija može dogovoriti da se volontiranje u školi studentima prizna kao praktičan rad.

DODATAK:

Neke od organizacija koje pružaju pomoć izbjeglicama:

Hrvatski Crveni križ

Centar za mirovne studije

JRS (Jezuitska služba za izbjeglice)

Are You Syrious

Društvo za psihološku pomoć

Rehabilitacijski centar za stres i traumu

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (nacionalno koordinacijsko tijelo)

lokalne vjerske zajednice

lokalni volonterski centri

AKCIJSKI PLAN UKLJUČIVANJA IZBJEGLICA U ŠKOLU

Sljedeća tablica prikazuje okvirni akcijski plan uključivanja učenika izbjeglica u školu, podijeljen po ulogama i zadacima, kroz 3 vremenske faze (1. priprema na dolazak izbjeglica, 2. pripremna nastava i djelomično uključivanje u redovitu nastavu, 3. uključivanje u redovnu nastavu). Po ovom obrascu svaka škola može izraditi vlastiti akcijski plan u skladu s vlastitim potrebama, idejama i mogućnostima.

1. FAZA (Priprema na dolazak izbjeglica)
Ravnatelj i stručni suradnici
<ul style="list-style-type: none">• upoznavanje učenika i prikupljanje dostupnih podataka (prethodno školovanje, činjenice o uvjetima života i obitelji učenika)• testiranje i smještanje u razrede (Povjerenstvo za utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta)• organizacija pripremne nastave hrvatskog jezika• priprema učitelja (uvodno predavanje s ciljem podizanja razine informiranosti i svijesti)• uvodno informiranje roditelja (predavanje na Vijeću roditelja)
2. FAZA (Pripremna nastava i djelomično uključivanje u redovnu nastavu)
Ravnatelj i stručni suradnici
<ul style="list-style-type: none">• organizacija stručnih usavršavanja s ciljem osnaživanja učitelja za rad s izbjeglicama• organizacija aktivnosti u cilju integracije izbjeglica na razini škole (kreativne/sportske/kulinarske i sl. radionice za učenike i roditelje, osiguravanje uvjeta za formalno i neformalno učenje jezika)• organizacija sustava potpore izbjeglicama (prevoditelj, psihološko-logopedska podrška, volonteri, uključivanje vanjskih suradnika npr. organizacija civilnog društva)
3. FAZA (Uključivanje u redovnu nastavu)
Ravnatelj i stručni suradnici
<ul style="list-style-type: none">• organizacija aktivnosti za neformalno ili dodatno učenje hrvatskog jezika (volonteri, organizacije civilnog društva)• suradnja s roditeljima izbjeglica (upoznavanje sa sustavom školovanja u RH, individualni razgovori, roditeljski sastanci)• suradnja s ostalim sektorima koji pružaju pomoć izbjeglicama (nadležna državna tijela, organizacije civilnog društva, vjerske ustanove)• organizacija stručnih usavršavanja i supervizija za učitelje

Razrednici i učitelji

- **priprema učenika** u svim razrednim odjelima
- **radionice i aktivnosti** u cilju smanjenja predrasuda, rasizma i diskriminacije
- **aktivnosti u cilju dobrodošlice** (upoznavanje s kulturom iz koje učenik dolazi, upoznavanje novog učenika s učenicima, prostorom, osobljem škole)
- **priprema roditelja** u svim razrednim odjelima

Razrednici i učitelji

- uvođenje dodatnih **neverbalnih i kreativnih sadržaja** u nastavu
- praćenje obrazovnog i socijalizacijskog **napretka**
- **aktivnosti u cilju integracije izbjeglica na razini razrednog odjela** (interkulturno poučavanje, zajedničke aktivnosti, vršnjačka potpora, uključivanje u izvannastavne aktivnosti)
- **suradnja s roditeljima izbjeglica** (upoznavanje, povratne informacije o odgojno-obrazovnom napretku)

Razrednici i učitelji

- **individualizacija** nastave i pristupa
- uključivanje u **dodatnu i dopunsku nastavu te izvannastavne aktivnosti**
- **izrada nastavnih materijala** prilagođenih učenicima koji nedostatno poznaju hrvatski jezik (na razini predmetnih ili razrednih aktiva)
- **suradnja s roditeljima izbjeglica** (individualni razgovori)

Centar za djecu, mlade i obitelj Modus

Ulica kneza Mislava 11', 10000 Zagreb

Tel: +385 (0)1 4621-554

E-mail: modus@dpp.hr

Web: www.dpp.hr

Facebook:

Modus - Centar za djecu, mlade i obitelj
Support for Refugees Croatia

dobrodošli
hvala

مرحبا بكم
شكرا

Ministarstvo znanosti i obrazovanja

Letak je tiskan zahvaljujući financijskoj potpori Ministarstva znanosti i obrazovanja.